

De steppe zal bloeien

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1e schriftlezing: Jesaja 35

2e schriftlezing: Jacobus 5, 7-10

3e schriftlezing: Matteüs 11, 2-11

Inleiding

Het visioen van de bloeiende steppe is even prachtig als utopisch. Toch is het een richting waarin wij telkens opnieuw worden uitgedaagd te denken en werken én te geloven. Wij zijn vandaag te vergelijken met Johannes de Doper, die zijn eigen verkondiging niet meer kan geloven, wanneer hij zelf in de gevangenis zit. Maar geduld is nodig, vasthoudendheid en een heilige fantasie. Vandaag, de derde Adventszondag, is het in de kerk Zondag Gaudete, naar Filippenzen 4, 4-6: 'Verblijdt u!' Het is in de Adventstijd een zondag van duisternis en licht, inkeer en bevrijding en wij lezen in een bijbel vol beeldspraak.

Hoe kan een landschap zich verblijden? Hoe kunnen blinden zien? Hoe kunnen doven horen? Hoe springen verlamde mensen als een hert? Het is niet zo eenvoudig daar antwoord op te geven. Tallozen zijn er die hebben gezegd: het is 'maar taal.' Anderen hebben juist daarin bemoediging gevonden ook in een wereld vol onopgeloste problemen te blijven geloven in God omdat Hij kennelijk in oprechte communicatie gevonden wordt. Tenslotte zal het ons gaan om God zelf, maar deze God gaat het om de bevrijding van zijn mensen, telkens weer. Hoe komen wij mensen toch God op het spoor? Hoe putten wij kracht de uitdagingen van onze tijd tegemoet te treden?
Thema: De steppe zal bloeien

Gemeente van Christus,
wonderlijk om in oeroude bijbelteksten woorden tegen te komen die spelen met klimaatbepaalde beeldtaal:

De woestijn zal zich verheugen,
de dorre vlakte vrolijk zijn,
de wildernis zal jubelen en bloeien,
als een lelie welig bloeien,
jubelen en juichen van vreugde.¹

De meesten van ons tegenwoordig zijn gewend aan de gedachte dat het klimaat ingrijpend verandert. Kinderen weten niet beter. Sneeuwpret wordt beleefd op skivakantie, niet in de straten van Hilversum. De zeespiegel stijgt. De media staan er bol van. Maar het is helemaal niet zo lang geleden dat mensen zich van de mogelijkheid van klimaatverandering helemaal niet bewust waren. De ene winter was strenger dan de

andere, dat wel. Sommige gebieden op aarde waren onderhevig aan verwoestijning, meestal ten gevolge van menselijk wanbeheer. Maar het klimaat als geheel gold toch als redelijk betrouwbaar. Ook al wisten we van 'ijstijden' in het verre verleden en bleven de ijslandschappen van de 17^e eeuwse meesters vol vrolijk schaatsende Hollanders fascineren. In verhouding tot de wisselvalligheden van ons persoonlijk leven, met al z'n wel en wee, was het klimaat een grote constante.²

Des te fascinerender is de wijze waarop Jesaja,³ een van de meest markante van Israëls oude profeten, durft te spelen met klimaatverandering, maar nu in positieve zin. Hij gebruikt het beeld van een structurele verandering ten goede. Wonderlijk genoeg bestaat het echt dat een woestijn- of steppelandschap na een krachtige regenbui ineens openbarst in allerlei groene gewassen. De zaden hebben liggen te wachten om in korte tijd de bloei van de planten de kans te geven. Het is een onvoorstelbaar krachtige beeldtaal die je fantasie meesleurt langs ongekende panorama's. Letterlijk gesproken kan een landschap natuurlijk niet juichen. Maar figuurlijk kan dat wel! De uitbundigheid van een overweldigende natuur die opbloeit kan een mens als een feest in verrukking brengen. Juist in die setting, dat theater van een heilige fantasie, de totale omkering van uitgedroogde steppe naar een fris groen landschap, daarin staat het feitelijk lijden van de mensen centraal.

Want het wordt nog ongelofelijker dan het al was. Wat begint met het krachtig opbloeien van een doodgewaande natuur loopt uit op het zien van blinden, het horen van doven, het opspringen van verlamden en de jubelzang van verstomden. De beeldspraak van het opbloeien van het landschap gaat over in de metafoor van opverende mensen. Hun beschadigde capaciteiten worden hersteld, hun zintuigen krijgen een nieuwe functie. De grote uitdaging van de eigen tijd wordt onderkend. Eens verdreven mensen gaan moedig op weg. Dat wordt de climax van deze profetie van verlangen: Terneergedrukte ballingen keren terug.

Dat is het waar deze profetie op uit loopt: De terugkeer van Gods mensen vanuit hun kampen en provisorische dorpjes in Babel naar de stad van vrede, terug naar Jeruzalem. Dit wordt als een wonder beschreven, zoals je je nu bijna niet kunt voorstellen dat Aleppo, dat

Mosul ooit nog zullen worden opgebouwd en weer welvarende steden zullen zijn in een groene landstreek. Wij weten niet precies wat de oorspronkelijke historische achtergrond is bij de Jesajatekst, maar het is heel goed mogelijk dat de eerste oren die deze woorden hebben horen klinken, aan het hoofd zaten van compleet ontmoedigde mensen, ballingen die jarenlang gedwongen in Babylonië hadden gewoond en die zich na verloop van tijd maar hadden aangepast. Hun hoop om terug te keren naar hun eigen land en daar in vrede te wonen, hadden ze opgegeven. Voor hen moeten deze woorden hebben geklonken als een lied van hoop dat de beeldspraak overstijgt.⁴ Dit is een lied van geloof in omkeer, een zang van bevrijding, vertrouwen in een gebaande weg en een behouden aankomst. Er is een open toekomst.

Vorige week konden wij Johannes de Doper beluisteren in de kracht van zijn verkondiging. Vandaag ontmoeten wij hem op het dieptepunt: lamgeslagen in de gevangenis. Diezelfde Johannes die hoopvol sprak van de nabijheid van het Koninkrijk van God en opriep de weg van de Heer gereed te maken, die is nu ten einde raad. Hij is ontmoedigd en vertwijfeld en laat het Jezus vragen: 'Bent u degene die komen zou of moeten we een ander verwachten?' Zo kan het mensen vergaan, zo kan het u en mij vergaan. Zelfs deze Johannes, eens zo duidelijk en flink, is nu nadat hij door koning Herodes gevangen is gezet, ontredderd, in verwarring en in conflict met zichzelf. Het lijkt de kerk wel!

Het is aan hem en in hem aan ieder die de kluts is kwijt geraakt, dat Jezus laat zeggen: 'Zeg wat jullie horen en zien: blinden kunnen weer zien en verlamden weer lopen, mensen met huidvraat worden gereinigd en doven kunnen weer horen, doden worden opgewekt en aan armen wordt het goede nieuws bekend gemaakt...' Op de achtergrond bij de woorden van Jezus, klinkt de stem van Jesaja mee. Lamgeslagen ballingen worden op weg geholpen het leven opnieuw te beleven als een gebaande weg in de richting van vrede en recht, de inhoud van het Rijk Gods. Maar Jezus voegt er iets aan toe en dat is een les voor Johannes en voor ons allemaal: 'Gelukkig is degene die aan mij geen aanstoot neemt.'⁵

Dit is misschien wel het moeilijke voor Johannes en voor alle moralisten, binnen en buiten de kerk. Het is niet onze stoere oproep tot bekering waardoor het Koninkrijk van God wordt gebouwd.⁶ Zeker, Johannes is voor Jezus de wegbereider, de profetische stem die

roept in de woestijn. Maar deze oproep tot bekering valt niet samen met de verkondiging van het evangelie zelf. Het kan mensen onbegrijpelijk in de oren klinken, maar God bouwt zelf zijn Koninkrijk. Dat is de klank van de zaligsprekingen. Dit is de verkondiging van Gods genade door Jezus zoals die in de bergrede wordt samengevat.⁷ Dan is Gods genade de mensen genoeg. Het is tenslotte God zelf die zijn volk een weg baant. Daarom heeft Jezus voor Johannes veel respect, maar tenslotte 'is de kleinste in het koninkrijk van de hemel nog groter dan hij.'

Hoe belangrijk en vaak nodig ook, het zijn niet de boetepreken waardoor het leven zijn waarde ontvangt. Misschien moeten sommigen verschijnselen eerst nog erger worden, voordat bepaalde mensen met macht tot inzicht komen welk prijskaartje er hangt aan verkeerde exploitatie van wereldschatten. Misschien is het nodig, om de aarde te redden, dat mensen bij rampen streng worden toegesproken als het gaat om ons consumptiegedrag, onze hebzucht en onze manier van omgaan met elkaar. Misschien is dat nodig om aan het denken te zetten. Maar dit is niet de manier om het Koninkrijk van God op het spoor te komen. Dat gebeurt in het uithouden, in het geduldig blijven verwachten, in de zorgende aandacht voor leven waaraan in de ogen van de mensen iets mankeert. Daar is Gods liefde zichtbaar. Daar wordt het kind van God geboren.

Het mooie van de verbeelding van Johannes de Doper in de woestijn door de 15^e eeuwse schilder Geertgen tot Sint Jans is dat de woestijn waarin Johannes zit te mediteren geen woestijn meer is, maar een schitterende tuin met bomen en dieren... en met een Lam.

Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie vanhier gaan, draag de zegen van een eeuwig God met je mee, want er zijn altijd nieuwe kansen en wie de juiste gevoeligheid voor de tekenen der tijden laat voeden door Gods Woord, wordt een doorgever van de zegen van de allerhoogste voor de mensen en voor heel de schepping waardoor hij of zij wordt omringd. Zo wordt het Kerstfeest, ook dit jaar, zelfs in Syrië.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de Heilige Geest,
met jullie allen.

Noten

¹Jesaja 35, 1-2.

²Cf. de wijze waarop historici uit de school der mentaliteitsgeschiedenis omgingen met de verschillende ‘snelheden’ in tijdsverloop: *longue durée*; *temps court* en *histoire événementielle*, cf. F. Braudel, *La Méditerranée en Siècle de Philippe II*.

³Mogelijk door de tweede Jesaja bewerkte teksten van de eerste Jesaja, ca. 500 v.Chr., maar zeker weten doen we dat niet. Cf. Vriezen Th.C. en A.S. van der Woude, *Oud-Israëlitische & Vroeg-Joodse literatuur*, tiende herziene druk, Kampen 2000, 261-262: Jesaja 34-35, de kleine apocalyps van Jesaja.

⁴Cf. Wildberger, H., *Biblischer Kommentar Altes Testament*, X/3, *Jesaja 28-39*, Neukirchen/Vluyn 1982, 1366-1368.

⁵Matteüs 11,11b.

⁶Cf. Dros, I., *Kan er iets goeds komen uit Nazareth?* Amsterdam 1990, 75-81. Teksten gebruikt voor de serie Solo, IKON.

⁷Matteüs 5-7.

Figuur 1: Johannes de Doper in de woestijn, 1485-1490, olieverf op hout, 42 x 28 cm, Geertgen tot Sint Jans, Staatliche Museen Gemäldegalerie